

Democratisch pamflet: MEE(R) DOEN MET LOKALE DEMOCRATIE

Acht punten om de lokale democratie verder te versterken

Op 16 maart 2022 kiezen we een nieuwe gemeenteraad. Gelukkig mogen we stemmen, demonstreren en een tegengeluid laten horen. Maar onze lokale democratie vraagt om permanent onderhoud. We moeten blijven vernieuwen, zodat mensen het vertrouwen in de gemeente niet verliezen. En zodat iedereen gehoord wordt en invloed kan hebben op wat men belangrijk vindt.

Dit pamflet biedt suggesties om de komende vier jaar verder te werken aan een vitale lokale democratie. Het is onderdeel van het VNG-project Thorbecke2024 (zie www.vng.nl/thorbecke2024). We benoemen acht prioriteiten die niet mogen ontbreken in de nieuwe lokale akkoorden. Met kant-en-klare tekstsuggesties voor in die akkoorden. En met voorstellen om dat concreet te gaan doen. Per punt steeds eerst een voorstel met één peperkje waar je eigenlijk niet omheen kunt en daarna wat pittigere voorstellen, voor wie meer ambitie heeft.

Hieronder dus eerst acht democratische prioriteiten (het WAT). Daarna volgen acht tips om te werken aan een democratische bestuurscultuur (het HOE). We hopen hiermee nieuwe gemeentebesturen te inspireren om stevig en structureel aan de slag te gaan met de vernieuwing van hun lokale democratie.

De Thorbecke2024-redactie

1. Herstel van vertrouwen

“Landelijke ontwikkelingen zoals de toeslagenaffaire, de aardbevingen in Groningen en het coronabeleid hebben het vertrouwen in onze overheid geen goed gedaan. Dat heeft ook zijn weerslag op gemeenten, ook op [gemeentenaam]. We gaan stevig aan de slag om dat vertrouwen weer te herstellen. Belangrijk onderdeel daarvan is een forse inzet op vernieuwing van de lokale democratie: het democratisch systeem en de democratische cultuur. Niet de gemeente maar de gemeenschap staat centraal. Want mensen willen serieus worden genomen en ze willen invloed op de dingen die hen direct aangaan. Juist die ‘democratische ervaring’ versterkt het vertrouwen.”

- Voorstel 1a: We maken een DemocratiseringsAgenda met afspraken voor vernieuwing van de representatieve democratie (de gemeenteraad), de participatieve democratie (inwoners bij beleid betrekken), directe democratie (zoals een lokaal referendum) en doe-democratie (maatschappelijk initiatief). Kijk bijvoorbeeld naar Groningen of Den Haag <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/10870801/2/RIS310824%20Inspiratienota%20raadswerkgroep%20democratie%20en%20participatie> en <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/10378952/2/RIS309465+Vitalisering+democratie+in+Den+Haag> .
- Voorstel 1b: In de DemocratiseringsAgenda staan ook afspraken over het functioneren van de gemeenteraad en van politieke partijen om samen te werken aan herstel van vertrouwen.
- Voorstel 1c: We benoemen een portefeuillehouder democratische vernieuwing om de afspraken aan te jagen en te bewaken; een wethouder zoals in Amsterdam of de burgemeester zoals in Zeist. <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/college/wethouder/rutger-groot-wassink/>
<https://www.zeist.nl/gemeente-bestuur-en-organisatie/bestuur/burgemeester>

2. Inclusieve democratie

“Wij beseffen dat onze lokale democratie pas echt betekenis heeft als álle bewoners zich mede-eigenaar voelen. Niet iedereen moet meedoen, maar iedereen moet wel mee kunnen doen. Jong en oud, rijk en arm, hoog en laag opgeleid, alle migratieachtergronden en mensen met en zonder beperking. Iedere afhaker maakt de democratie zwakker. Voor burgers betekent dat het verlies van hun stem, voor de gemeente betekent dat een uitholling van haar legitimatie. Iedere stem telt. We gaan proactief met inwoners in gesprek, ook met het stille midden en mensen die dreigen af te haken. Dat vraagt een fundamentele benadering vanuit de leefwereld van de inwoners en niet vanuit de systeemwereld van de gemeente. We willen daarom juist aanwezig en aanspreekbaar zijn op plekken waar het vertrouwen nu nog laag is.”

- Voorstel 2a: We zetten actief in op burgerschapsvorming door jeugd- en jongerenparticipatie. Met onder andere een kinder- en jongerenraad die de gemeenteraad gevraagd en ongevraagd adviseert. Denk bijvoorbeeld aan het project Mijn Stem Telt.
link Manifest Mijn Stem Telt: <https://lokale-democratie.nl/news/view/dae3cc65-bb75-40e5-bdd8-0c175c8562ce/teken-het-manifest-mijnstemtelt>
- Voorstel 2b: We maken een Aanvalsplan Nieuwe Democratie om inwoners die nu niet actief participeren ook een stem te geven. Met daarin: extra inzet in wijken met lage participatiegraad, met een er-op-af mentaliteit op locatie, toets op begrijpelijke (beeld)taal en toegankelijkheid, altijd een mix van online en offline middelen en altijd cocreatie met de groep die we willen bereiken.
- Voorstel 2c: We experimenteren met nieuwe vormen zoals loting (burgerraad), directe democratie (preferendum) en burgerbegroting om nieuwe groepen te betrekken.
loting inwoners om mee te denken over programma Leeuwarden Oost: [HKB Stedenbouwkundigen | programmaplan Leeuwarden-Oost](#)
voorbeeld Haarlem: [Wijkforum - Gemeente Haarlem](#)
voorbeeld burgerraden: https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/10929459/1/RIS310946_Bijlage
voorbeeld burgerbegroting: <https://burgerbegrotingen.eu/>

[zie ook Thorbecke2024-filmpje Inclusie:

<https://vng.nl/artikelen/thema-2-inclusieve-democratie>]

3. Eigenaarschap lokale gemeenschappen

“Een vitale gemeente steunt op een vitale lokale gemeenschap. Een gemeenschap is niet de vindplaats voor, maar de startplek van ontwikkelingen als leefbaarheid, klimaatbeleid, veiligheid, sportbeleid, etc. Wij ondersteunen de ontwikkeling van gemeenschapskracht: de positieve energie die vrijkomt als mensen elkaar helpen om hun doelen te bereiken door hun middelen te delen. Dat vraagt om een terughoudende rol van de gemeente omdat gemeenschappen zelf eigenaar zijn van hun ontwikkeling. Gemeenschappen zijn geen afnemers of co-creators van overheidsbeleid maar geven zelf – zo nodig met steun van de gemeente – vorm aan hun toekomst: van participatie naar eigenaarschap.”

- Voorstel 3a: Wij formuleren initiatievenbeleid – wij waarderen en ondersteunen lokale initiatieven die maatschappelijke vraagstukken aanpakken en maken duidelijk welke ruimte ze krijgen en wat ze wel/niet van de gemeente kunnen verwachten. 🐦
- Voorbeeld: Samen Stad maken Utrecht: initiatief <https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/bestuur-en-organisatie/beleid/participatie/2021-12-actieprogramma-samenstad-maken-initiatief.pdf>
 Voorbeeld: [Stappenplan bewonersinitiatief | Gemeente Zwolle](#) en [MijnWijk \(zwolle.nl\)](#)
 Voorbeeld: <https://www.culemborg.nl/initiatievenloket>
- Voorstel 3b: We reserveren 1% van de gemeentebegroting voor lokale initiatieven en/of de keuzes van bewoners (denk aan burgerbegroting of Community Choices in Schotland). 🐦🐦
<https://www.burgerbegrotingmaastricht.nl/>
<https://www.rodewouw.nl/assets/files/brochure-nederland-op-weg-naar-burgerbegroting-iop-hofman-1.pdf>
<https://www.gov.scot/news/community-choices-fund/>
- Voorstel 3c: Wij voeren buurtrechten in om eigenaarschap te bevorderen: naast uitdaagrecht ook een vorm van Ontwerprecht waarbij bewoners zelf een plan ontwerpen voor hun buurt/wijk, of een vorm van Buurtbesteden waarbij de gemeente bij aanbesteding van publieke taken/diensten eerst de bewoners/ondernemers in buurt/dorp uitnodigt. 🐦🐦🐦
<https://lokale-democratie.nl/cms/view/7db1c19a-717b-493c-8899-73a66cf66e7f/uitdaagrecht>
<https://buurtbesteden.nl/>
- Voorstel 3d: Wij starten een programma voor zelfsturing of gemeenschapsgericht besturen op (denk aan Peel & Maas). 🐦🐦🐦
[zelfsturing-30.pdf \(peelenmaas.nl\)](https://www.peelmaas.nl/over-30-jaar-zelfsturing-30.pdf)

[Zie ook Thorbecke2024-filmpje Burgerbestuur:
<https://vng.nl/artikelen/thema-5-burgerbestuur>]

4. Invloed in uitvoering

“Als we willen werken aan herstel van vertrouwen dan betekent ook meer aandacht voor de uitvoering. Want juist de uitvoering heeft grote invloed op het dagelijks leven van onze inwoners. Denk bijvoorbeeld aan beheer en onderhoud, maar ook aan de uitvoering van sociaal beleid, veiligheidsbeleid of mobiliteitsbeleid en aan alle vormen van lokale dienstverlening. Ervaringen en signalen van inwoners zijn cruciaal bij het verbeteren van de uitvoering. Daarom gaan we beter luisteren naar deze signalen en inwoners meer invloed geven bij de uitvoering.”

- Voorstel 4a: Signalen, feedback en klachten bij de uitvoering van ons beleid halen we structureel actief op en nemen we zeer serieus. Met een stevige positie van de lokale ombudsman, een serieus klachtenbeleid in alle sectoren en met raadsleden die ook een ombudsfunctie vervullen. 🐦

- Voorstel 4b: Bij de uitvoering van beleid in wijken en dorpen geven we (binnen door de raad vastgestelde kaders) ruimte voor lokale invulling en doorzettingsmacht aan wijkwerkers om acties uit te voeren, aangestuurd door wijk/dorpsbewoners. 🐦🐦
- Voorstel 4c: Om invloed en zeggenschap in belangrijke domeinen als onderwijs, zorg en wonen te versterken, gaan we ook in gesprek met onderwijsinstellingen, woningbouwcorporaties en zorginstellingen in onze gemeente. 🐦🐦🐦

5. Gebiedsgericht werken aan wijk/dorpsdemocratie

“Binnen onze gemeente werken we gebiedsgericht om aan te sluiten bij de specifieke agenda’s van onze wijken en dorpen. Daarbij investeren we in nieuwe vormen van dialoog en zeggenschap om wijk/dorpsdemocratie op maat vorm te geven. Dan gaat het om een gesprek tussen bewoners die hun eigen afwegingsproces organiseren om tot prioriteiten voor hun wijk/dorp te komen.”

- Voorstel 5a: We werken het lokaal akkoord samen met bewoners uit in wijk/dorpsprogramma’s. Elke wijk/dorp maakt samen met de gemeente een eigen wijk/dorpsagenda met een uitvoeringsprogramma (als vast onderdeel van de gemeentebegroting). 🐦
[Voorbeeld Tubbergen? Mijn Dorp 2030 / Maatschappelijk Akkoord Tubbergen | Gemeente Tubbergen](#)
[Voorbeeld Haarlem: Maak mijn Buurt, Burgwal](#)
- Voorstel 5b: Wij werken met wijk/dorpswethouders en gebiedsteams (met daarin ambtenaren uit verschillende domeinen, organisaties en bewoners). 🐦🐦
- Voorstel 5c: Wijken/dorpen kunnen gebruik maken van verschillende hulpmiddelen voor dorps/wijkdemocratie - denk aan een (digitaal) panel of participatieplatform, een vorm van dorps/wijkreferendum of -agendering en andere methoden om dorps/wijkbewoners invloed te geven op de uitvoering van beleid in eigen dorp/wijk. 🐦🐦
[Bijlage-1-Het-Gronings-model-voor-wijk-en-dorpsdemocratie-17-2-2021-1.pdf \(groningen.nl\)](#)
[Wijkraden | Rotterdam.nl](#)
- Voorstel 5d: We maken inzichtelijk welke geldstromen naar dorpen/wijken gaan en geven bewoners invloed op de besteding van budgetten via een dorps/wijkbegroting. 🐦🐦🐦
[Home | West Begroot 2022 \(amsterdam.nl\)](#)
[CBB - Centrum voor Budgetmonitoring en Burgerparticipatie](#)
- Voorstel 5e: Er is nog altijd een democratisch tekort bij regionale vraagstukken als de energietransitie, jeugdzorg en woningbouw. Daarom werken we actief aan het versterken van de bovengemeentelijke democratie.
<https://www.raadsleden.nl/actueel/nieuws/whatsapp-en-klok-gelijk-voor-meer-grip-op-regionale-samenwerking>

[zie ook Thorbecke2024-filmpje Schaal:

<https://vng.nl/artikelen/thema-1-democratische-schaal>]

6. Macht en tegenmacht

“Macht en tegenmacht zijn de vader en moeder van de lokale democratie. Geen vitale democratie zonder tegenmacht. Ook lokaal moeten we steeds zoeken naar een gezond evenwicht in de

machtsbalans. Dat betekent investeren in checks & balances, in de controle van de macht en ruimte geven aan het tegengeluid. Wij steunen en stimuleren onze kritische vrienden en partners (inwoners, instellingen, journalisten, rekenkamer etc.) om ons scherp te houden en waar nodig te corrigeren. Zo onderhouden we samen een gezond democratisch systeem met checks & balances.”

- Voorstel 6a: Wij maken een fonds voor lokale (onderzoeks)journalistiek, zoals in Leiden, Delft en [Haarlem](#).
<https://vng.nl/sites/default/files/2020-11/expertiseteam-vitalisering-lokale-journalistiek-handvatten-voor-een-breed-gemeentelijk-mediabeleid-november-2020.pdf>
https://www.nvj.nl/system/files_force/bijlages/Leidraad%20NVJ%20voor%20de%20inrichting%20en%20doelstelling%20van%20een%20lokaal%20mediafonds.pdf?
- Voorstel 6b: Wij werken met verschillende vormen van burgeraudits. Denk aan een burgerpanel (Rotterdam) of een periodieke burgervisitatie (Oude IJsselstreek) waarin inwoners zelfverkozen beleidsterreinen doorlichten.
[http://heinalbeda.nl/over-hein-albeda/burgervisitatie/Burgervisitatie_Gemeente_Oude_IJsselstreek_\(oude-ijsselstreek.nl\)](http://heinalbeda.nl/over-hein-albeda/burgervisitatie/Burgervisitatie_Gemeente_Oude_IJsselstreek_(oude-ijsselstreek.nl))
- Voorstel 6c: Wij maken periodiek de balans op met een algemene beschouwing of openbaar debat over de staat van de lokale democratie waarbij inwoners wordt gevraagd om een kritische bijdrage.
- Voorstel 6d: Wij nodigen een paar keer per jaar een kritische gast uit bij raadsbijeenkomsten. Bijvoorbeeld een lokale journalist of bewoner die reflecteert op de manier waarop de raad tot een besluit komt.

7. Digitale democratie

“We leven tegenwoordig in een offline en een online wereld. Niet alleen de dienstverlening maar ook de beleidsontwikkeling en participatie gaan we de komende jaren verder digitaliseren. Dat betekent dat we open source software beschikbaar stellen om online in gesprek te gaan, voorstellen in te dienen en te stemmen op plannen. Maar het betekent ook dat we creatieve vormen als virtual reality, serious gaming en andere vormen van digitale besluitvorming gaan inzetten om mensen uit te dagen om vorm te geven aan hun woon- en leefomgeving. Overigens gaat het altijd om een combinatie van online en offline participatie.”

- Voorstel 7a: We gaan een open source platform zoals Open Stad of Consul ook in onze gemeente inzetten voor digitale participatieve planontwikkeling en keuzeprocessen.
[Digitale meningspeiling aanvragen | Rotterdam.nl](#) (had ik nog niet van gehoord)
- Voorstel 7b: We starten een stevig programma Digitale Democratie om te investeren in creatieve digitale vormen als virtual reality, serious gaming en digitale besluitvorming.
- Voorstel 7c: Elke wijk/dorp krijgt een eigen digitaal platform met panel om gevraagd en ongevraagd advies te geven over zaken die in wijk/dorp spelen.
Voorbeelden:
Stem van Groningen: <https://stemvan.groningen.nl/>
EHBO-Participatie <https://gemeente.groningen.nl/sites/default/files/Eerste-Hulp-bij-Online-Participatie.pdf>

[zie ook Thorbecke2024-filmpje Digitale democratie: <https://vng.nl/artikelen/thema-4-digitale-democratie>]

8. Directe invloed

“Mensen willen meer invloed en zeggenschap. Juist lokaal kunnen we vaker vormen van directe democratie inzetten. Dan gaat het om invloed op de agenda van de gemeenteraad, maar ook om zeggenschap over zaken die spelen in de directe leefomgeving van wijk/dorpsbewoners. Wij gaan de komende jaren zoeken naar manieren om onze inwoners meer directe invloed te geven. Daarbij zoeken we niet naar verdere polarisatie maar juist naar vormen waarbij verschillende meningen worden gerespecteerd en met elkaar in gesprek worden gebracht. Meer aandacht voor deliberatie, deep democracy en de democratische ervaring waarbij iedere stem telt. Democratie betekent samen leven met mensen met verschillende belangen en meningen. Dat betekent ook dat je niet altijd je zin krijgt.”

- Voorstel 8a: We geven inwoners het recht om een onderwerp op de raadsagenda te zetten, en werpen daarbij zo min mogelijk drempels op (burgeragendering, zoals in Leeuwarden).
[Wat is mijn invloed | Gemeenteraad Leeuwarden](#)
- Voorstel 8b: We geven inwoners het recht om een amendement op een raadsvoorstel in te dienen, en werpen daarbij zo min mogelijk drempels op (burgeramendement, zoals in Amsterdam).
[Referendum, alternatief burgervoorstel of volksinitiatief - Gemeente Amsterdam](#)
- Voorstel 8c: Wij gaan experimenteren met een (laagdrempelig) lokaal referendum of preferendum waarbij de gemeenteraad vooraf de kaders vastlegt en aangeeft wat ze met de uitkomst doen. Denk ook aan een experiment met Pol.is of een straatreferendum (zoals in Rotterdam).
['Straatreferendum' Brederoodseweg | Gemeente Velsen](#)
<https://netdem.nl/nl/projects/pol-is-in-nederland/>
- Voorstel 8d: Bij de volgende verkiezingen gaan we themastemmen waarbij inwoners hun stem uitbrengen om onderwerpen die ze belangrijk vinden (zie experiment in Den Haag).
[Proef themastemmen in Bohemen en Meer en Bos, Rustenburg en Oostbroek en Benoordenhout \(denhaag.nl\)](#)
[Het Nieuwe Kiezen — Hoeveel inhoud heeft jouw stem?](#)

[zie ook Thorbecke2024-filmpje Directe democratie: <https://vng.nl/artikelen/thema-3-directe-democratie>]

- + {vul hier je eigen lokale democratische prioriteit in}
Bovenstaande zeven punten zijn van belang voor een vitale lokale democratie in elke gemeente. Maar werken aan lokale democratie is maatwerk. Wat is de prioriteit in jouw gemeente?

TIPS OM TE (BLIJVEN) WERKEN AAN EEN DEMOCRATISCHE BESTUURSCULTUUR

Hierboven staan acht prioriteiten voor in jullie lokale akkoord. Maar wat voor akkoord gaan jullie sluiten, hoe doe je dat en hoe zorg je daarna dat ook echt geïnvesteerd wordt in vernieuwing van de lokale democratie?

Het belangrijkste advies: DOEN, aan de slag, experimenteren, samen leren en opnieuw proberen. Het gaat niet vanzelf. En het is niet makkelijk. Hieronder nog acht tips!

1. **Begin met een openbare formatie**

Doe in de formatie niet alles achter gesloten deuren, nodig bewoners uit om mee te praten, geef een dagelijkse update in de bieb of in een café. Dat werkt prima: in Wageningen waren in 2018 alle gesprekken openbaar en via de lokale media te volgen, in Tubbergen vond de formatie toen vooral in de dorpen plaats. Het lijkt spannend maar de openheid draagt bij aan vertrouwen en betrokkenheid. En bovendien blijkt dat de kwaliteit van het gesprek erdoor verbetert.

2. **Sluit ook een akkoord met de stad**

Er zijn verschillende akkoorden: coalitieakkoorden, collegeakkoorden, raadsakkoorden, maatschappelijke akkoorden, etc. De lokale democratie wordt gevormd door de gemeente samen met inwoners, initiatieven en instellingen; een democratisch akkoord is dus ook een akkoord met de lokale samenleving. Daarom:

- bespreek je het akkoord met betrokkenen in de lokale samenleving; per thema of wijk/dorp (kan ook met een panel/peiling of een vorm van themastemmen).
- presenteer je het akkoord en de kandidaat-wethouders met een publiek debat.
- maak je onderscheid tussen de acties van het gemeentebestuur en de uitwerking daarvan in een breed maatschappelijk akkoord met wijken/dorpen en betrokkenen.
- zoek je geschikte kandidaat-wethouders uit de lokale samenleving die passen bij de geformuleerde opgave, niet perse partij-politiek vanuit de coalitie.

3. **Beschrijf niet alleen wat je gaat doen, maar ook hoe je het gaat doen**

College- en coalitieakkoorden staan vol goede voornemens en acties. Het eerste hoofdstuk bevat vaak ronkende teksten over 'samen maken we de stad', en daarna volgen hoofdstukken over hoe de gemeente zaken als wonen, onderwijs, werk, veiligheid en klimaat gaat aanpakken. Het kan ook anders en preciezer:

- besluit elk hoofdstuk met een paragraaf over het democratisch proces: "en op deze manier gaan we dit *samen* doen: ...".
- en eindig met een slothoofdstuk met procesafspraken over het versterken van de lokale democratie, een soort procesakkoord.

4. **Maak samen duidelijke democratische spelregels**

Formuleer samen met inwoners, initiatieven en instellingen een set democratische spelregels: "zo werken we samen en deze democratische waarden streven we na in ons samenspel". Dit kan de basis vormen voor een gedragen Participatieverordening - die elke gemeente toch moet gaan maken - en voor de participatie in het kader van de Omgevingswet. Met een duidelijke set democratische spelregels zijn de gemeente en de gemeenschap aanspreekbaar op hoe er wordt samengewerkt. Met aandacht voor:

- kwaliteitseisen voor participatie en democratische waarden.
- de procesrol van de raad bij kaderstelling en controle.
- de relatie met andere relevante verordeningen rond inspraak, burgerinitiatief en eventuele rechten voor 'democratische ruimte', zoals uitdaagrecht, recht op buurtplanning en buurtrechten.

5. Leg verantwoordelijkheden vast

Wie is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de lokale democratie? Iedereen en daarmee niemand. De burgemeester heeft een wettelijke taak, maar de raad staat aan het hoofd van de gemeente én is de gekozen volksvertegenwoordiging. De raad heeft daarom een bijzondere verantwoordelijkheid voor het samenspel tussen gemeente en gemeenschap. Maar meestal let de raad meer op de inhoud dan op het democratische proces. Dat kan ook anders:

- spreek in de raad af dat raadsleden werken vanuit 'eenheid in verscheidenheid', waarbij zij proces en politieke inhoud kunnen scheiden en alleen de inhoud politiseren, niet het proces; dan kan de raad 'politiek neutraal' beoordelen of een participatieproces goed en democratisch is voorbereid en verlopen.
- benoem een portefeuillehouder democratische vernieuwing zoals in Amsterdam of Heerhugowaard om dit proces namens het college aan te jagen.
- stel een (duale) raadscommissie Democratie & Participatie in die namens de raad de kwaliteit van het democratisch proces bewaakt.
- vorm samen met inwoners een (externe) Democratie Audit of Democratische Burgervisatie die eens per twee jaar de stand opneemt.
- geef aandacht aan de bijzondere rol van de burgemeester als hoeder van de democratie.

6. Geef de rol van de gemeenteraad extra aandacht

De raad zit in een spagaat. Het is de arena voor inhoudelijke politieke verschillen én een belangrijke bewaker van democratische kwaliteit. Het is een verzameling fracties met meningen én een collectief orgaan dat participatie stimuleert. Elke raad kan steviger op beide benen van die spreidstand staan. Daarvoor geven we een aantal tips:

- bekwaam je in het democratisch denken en werken: organiseer in het inwerkprogramma van de raad een (openbare) inspiratiesessie over ontwikkelingen in democratische vernieuwing.
- werk als gemeenteraad aan je kaderstellende en controlerende rol bij participatie: vraag bij de start van een beleidsproces een Participatie-startnota (kader) en aan het eind een Participatieverslag (toets). Beide documenten worden publiekelijk besproken.
- geef ook inhoud aan de ombudsfunctie van raadsleden door actief signalen van inwoners op te halen om de uitvoering te verbeteren.
- laat de agendacommissie (of presidium) raadsvoorstellen toetsen op hun democratische totstandkoming.
- elke raadscommissie vergadert vier keer per jaar op locatie (dus op een passende plek).
- houd bij raadsdebatten over complexe lokale thema's vooraf 'lekenpraatjes', zodat duidelijk is wat er wordt besloten en welk besluit wordt gevraagd.
- laat inwoners of journalisten reflecteren op het raadsdebat: hoe duidelijk en democratisch was het?
- vraag inwoners en instellingen advies bij lastige lokale kwesties, bijvoorbeeld door een inwonersadviescommissie, een burgerberaad, of een reeks kennis(maak)bijeenkomsten.
- geef inwoners de kans om een stadsmotie of burgeramendement in te dienen bij elk raadsvoorstel.
- benoem bij lokale kwesties waarbij veel belangen spelen, 'ambassadeurs' (of democratische procesbewakers) namens de raad die geen inhoudelijke standpunten innemen maar zorgen en borgen dat alle perspectieven aan bod komen.

7. Organiseer permanente reflectie over de staat van Democratie & Participatie

Ook na het vaststellen van het akkoord vraagt een vitale democratie permanent aandacht. Door er vaak met elkaar te spreken. En door er af en toe de thermometer erin te steken.

Denk aan:

- een democratiescan of -foto bij de start van de periode, en daarna elke twee jaar de tussenstand opmaken.
- een jaarverslag Democratie & Participatie.
- een jaarlijks openbaar debat met de samenleving over de stand van de lokale democratie
- elke twee jaar een lokaal Democratie Festival, om samen met inwoners, initiatieven en instellingen te bespreken hoe het samenspel verloopt, samen nieuwe vormen te verzinnen, en (vooral) om de democratie te vieren.

8. Democratische vernieuwing vraagt ook om partijpolitieke vernieuwing

Politieke partijen vormen een cruciaal onderdeel van onze democratie. Maar we vinden het lastig om open te praten over het functioneren van onze politieke partijen. Terwijl we zien dat het ledental en het interne debat beperkt is en nieuwe raadsleden voor veel partijen lastig te vinden zijn. Een vitale lokale democratie vraagt ook lokaal om een serieus gesprek over het (democratisch) functioneren en vernieuwen van politieke partijen. Denk bijvoorbeeld aan:

- partijen die actief standpunten over raadsvoorstellen ophalen uit de stad (fluid democracy).
- partijen met openbare fractievergaderingen (op locatie).
- partijen die zich inzetten om maatschappelijke initiatieven via de raad te realiseren.
- partijen die vooral streven naar democratische besluitvorming (diep-democracy-party).
- partijen die per thema of wijk/dorp andere burgerraadsleden uitnodigen.

Wordt jouw gemeente de meest democratische gemeente van Nederland?

In de zomer van 2022 beoordeelt de Thorbecke2024-redactie alle nieuwe lokale akkoorden.

Op basis van bovenstaande punten maken we een ranglijst van de meeste democratische lokale akkoorden. Dus, doe je best ;-)

Colofon

Het pamflet is een deel van de oogst van het VNG-project Thorbecke2024 over nieuwe vormen van lokale democratie. Met onder meer 13 online-inspiratie-sessies. Zie www.vng.nl/thorbecke2024 voor meer informatie, onderbouwing, voorbeelden en filmpjes. Heb je nog mooie tips? Of vragen rond het uitvoeren van het pamflet? Mail naar Mathilde.vandeVen@vng.nl, of bel of app een redactielid (onze mobiele nummers staan bij onze namen).

Dit pamflet is op persoonlijke titel geschreven door de Thorbecke2024-redactie: Angelina Scalzo (46215628), Ben van Essen (51034384), Joop Hofman (29045673), Jorieke Vermeulen (31769552), Jornt van Zuijlen (11794403), Liesbeth van de Wetering (50215753), Mathilde van de Ven (57593276), Patrick Rijke (13066480) en Vincent van Stipdonk (43980603).